

TÜRKİYE VE DÜNYADA GÜVENLİ KENT YAKLAŞIMI: KENTSEL GÜVENLİK Mİ? GÜVENLİ KENT Mİ?

İlker GÜNDÜZÖZ*

ÖZ

Güvenli Kent Yaklaşımı, kapsayıcı, multidisipliner ve önleyici bir yaklaşım benimsemektedir. Özellikle Hollanda ve İngiltere’de doğan bu yaklaşım Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği tarafından da sahiplenilmiştir. Bu yaklaşım proaktif bir biçimde kentsel tasarımı kent güvenliğinin önüne yerleştirmiştir. AB Komisyonu “Çevresel Tasarımla Suçun Önlenmesi (CPTED)” kuralını kabul etmiştir. Ancak Türkiye bu kavrama hukuk ve uygulama zemininde oldukça uzaktır. Yasal zemin daha çok kent güvenliği çerçevesinde; önleyici kolluk faaliyetlerinin kentsel alanlarda uygulanmasıyla sınırlıdır.

Anahtar Kelimeler: Güvenli Kent Yaklaşımı, Kentsel Tasarım, Kentsel Güvenlik.

SAFER CITIES APPROACH IN TURKEY AND THE WORLD: URBAN SECURITY OR SAFER CITIES?

ABSTRACT

Safer Cities Approach is comprehensive, multidisciplinary and preventive approach. In particular, this approach emerged in the Netherlands and the United Kingdom. This approach has been embraced by the United Nations and the European Union. This approach proactively has been put urban design in front of urban security. EU Commission adopted “Crime Prevention Through Environmental Design (CPTED)”. However, Turkey is quite far from this concept in law and practice ground. Legal basis is limited with the implementation of preventive activities for security in urban areas.

Keywords: Safer Cities Approach, Urban Design, Urban Security.

---

*Doç. Dr., 1.Hukuk Müşaviri/Mülki İdare Amiri, İçişleri Bakanlığı, ilkertahirgunduzoz@yahoo.com

GİRİŞ

Bu çalışmada, Güvenli Kent Yaklaşımı anahtar bir çerçeve kavram olarak tercih edilmiştir. Birleşmiş Milletler Teşkilatı (BM) tarafından Güvenli Kentler Programı (ya da birebir tercümeyle Daha Güvenli Kentler Programı/Safer Cities Programme) ile İngiltere ve Hollanda'da öncü uygulamalarla başlayan, daha sonra Avrupa Birliği'ne (AB) yayılan kentsel tasarım temelli "Suçun Önlenmesine Yönelik Çevresel Tasarım (Crime Prevention Through Enviromental Design)" ya da "Suçu Önleme Amaçlı Tasarım/Suç Dışlayan Tasarım (Designing Out Crime)" yaklaşımlar bu makalede "Güvenli Kent Yaklaşımı"olarak formüle edilmiştir. Aslında literatürde kavram için, Güvenli Kent Kavramı şeklinde tek tip bir kavramlaştırılma söz konusu değildir. Kavram birbirinden farklı olarak ama aynı amaç doğrultusunda çeşitli şekillerde kullanılmaktadır. BM tarafından yürütülen Daha Güvenli Kentler Programı ile İngiltere ve Hollanda'da daha çok Güvenli Ev Etiketli uygulamalarıyla kendini gösteren, AB tarafından "Suçu Önleme Amaçlı Tasarım" olarak kavramlaştırılmış *güvenlik amaçlı kentsel ve çevresel tasarım uygulamaları* ortak bir paydada buluşmaktadır. Bu ortak payda; diğer tüm kent güvenliği yaklaşımlarıyla birlikte kentsel tasarımı da kullanan, proaktif ve multidisipliner önlemler bütünüdür. Özetle bu çalışmada, Güvenli Kent Yaklaşımı yönetim esaslı uygulamalar, kent güvenlik yönetim sistemleri, kentsel suç ve çöküntü alanlarının bertarafı ve kent bilgi sistemleri gibi uygulamaların da bünyesinde yer aldığı, tüm bunlara ilave olarak güvenlik amaçlı kentsel tasarımı proaktif bir şekilde kullanan, kapsayıcı ve multidisipliner bir güvenlik konseptini ifade eden genel çerçeve bir kavram olarak tercih edilmiş ve önerilmiştir.

Günümüzde, kentler hızla büyümektedir. Kentleşme ile birlikte birçok sosyal, ekonomik, hukuksal ve siyasal değişim yaşanmaktadır. Tüm bu değişimler suç olgusu üzerinde de etkili olmaktadır. Bireylerin daha güvenli alanlarda yaşama talepleri klasik kent güvenliği gibi dar bir kavramın çerçevesinde bir düzlemde yürütülebilir mi? Kent güvenliği; önleyici kolluk faaliyetlerinin kentsel alanlarda uygulanmasını kapsayan bir kavramdır. Bu kavram bireylerin değişen güvenlik sorunları ve ihtiyaçlarına karşılık verebilir mi? Tüm bu soruların cevaplanabilmesi için 20. yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıkan ve halen gelişimini sürdüren "Güvenli Kent Kavramı ve Yaklaşımı" bir çözüm olabilir mi? Güvenli Kent Yaklaşımı kapsayıcı, multidisipliner ve önleyici bir yaklaşımı benimsemektedir. Türkiye, Güvenli Kent

Yaklaşımının hukuk ve uygulama zemininin neresindedir? Ayrıca terörün olduğu durumda Güvenli Kent Yaklaşımı uygulanabilir bir seçenek midir? Bu makale tüm bu soruları Türkiye’yi de hesaba katan bir yaklaşımla yanıtlamaya çalışmaktadır.

Bu çalışmada, geniş bir literatür taraması yapılmıştır. Ayrıca özellikle Türkiye çerçevesinde, yasal düzenlemeler de analiz edilmiştir. Özetle çalışma, kentsel güvenlik kavramının sınırlarını aşarak “Güvenli Kent Kavramı ve Yaklaşımı” olarak bilinen, ancak Türkiye’de üzerinde fazla durulmayan bir konuyu, Türkiye uygulamalarıyla kıyaslayarak ortaya koyma amacını taşımaktadır.

1. KENT VE SUÇ

Suç kavramını konu bakımından iki kesimli incelemek olanaklıdır. Suç, bir kamu otoritesi tarafından yasaklanmış, yapıldığında ise yaptırımlarla karşılaşılan eylemleri ifade etmektedir. Suç, öncelikle bir kurala yani hukuk normuna ihtiyaç duyar. Bu norm ise kamu otoritesi tarafından benimsenmiş ve uygulamaya konulmuştur. Bu açıdan ahlak kurallarından hukuk kuralları ayrılır. Hukuk kurallarında ve özelde ceza hukukunda, arkasında toplum üstünde etkili olabilecek bir kamu otoritesine ihtiyaç duyulur. Bu kabul edilmiş ve topluma da deklare edilmiş kurala uyulmaması durumunda, bir yaptırım vardır. Bu yaptırım ise toplum tarafından kınama şeklindeki ahlaki uyumsuzluklara verilen tepkiden öte bir tepkiyi içermektedir. Hukukta, bu sözü edilen yaptırımlar çok çeşitlidir. Örneğin bu yaptırımlar hapis nevinden hürriyeti bağlayıcı ceza şeklinde olabilecekleri gibi, para cezaları gibi ekonomik türdenden de olabilirler.

Kent suçu kavramına çeşitli açılardan yaklaşmak olanaklıdır. Bir yönüyle, kent suçları aslında kırsaldan kenti ayıran koşulların ürettiği suçlara vurgu yapmaktadır. Gerçekten bazı suçların niteliği gereği kentlerde işlenmesi daha olasıdır. Dolandırıcılık, sahtecilik, zimmet gibi suçlar çoğunlukla kentlerde işlenir. Kent suçu kavramı diğer bir yönüyle kentlerde suç oranlarının kırsal alana göre fazlalığını vurgulamaktadır. Kavramla yakından ilgili bir kavramlaştırma da “kente karşı suç” kavramıdır. Bu yönüyle kent mekânına ve kentsel çevreye yönelik -imar kirliliğinde olduğu gibi- suçlar kastedilmektedir.

Kentler çok sayıda olumlu uyaran seçenekleri, bilgi, ev, iş ve boş zaman fırsatları sundukları için, karakteristik olarak çok kişiyi cezbeder. Ancak olumsuz ve tekrarlama potansiyeli olan kent hayatı unsurları da vardır. Çevre orijinli stres

kaynaklarına olumsuz çevresel uyarılar denmektedir. Bir başka ifadeyle, bunlar “çevresel stresör”lerdir. Çevresel uyarıların tamamının olumsuz olduğunu söylemek doğru değildir. Bazı uyarılar insanlar için “olumlu input” şeklindedir. Bunlara, olumlu çevresel uyarılar denmektedir. Hoş bir manzara, iyi düzenlenmiş bir park ya da deniz kıyısı olumlu uyarılara örnektir. Kırsal alan tabiatla yakından ilgilidir. Bu nedenle, kırsal kesimde olumsuz çevresel uyarılar ya da stresörlerin varlığı olumlu olanlara nispetle azdır. Kentsel hayatta ise uyarılar genellikle insan eliyle üretilmiştir. Kentlerdeki yeşil doku bile çoğunlukla insan eliyle üretilmiştir ve bir noktaya kadar doğaldır. Eğer kentler iyi tasarlanmazlarsa, uyarılarının olumsuz olması (stresörler) çok muhtemeldir. Cadde trafiğinin gürültüsü, kötü hava kalitesi, yüksek hava sıcaklığı ve kalabalık bu unsurlara örnektir. Çevresel stres kaynaklarının (stresörler) sağlıkla ilgili problemler, öfke, negatif duygular ve bilişsel işlevlerde azalma gibi çeşitli fiziksel ve psikolojik sonuçları vardır. Bununla birlikte çevresel stresörler sosyal davranışı da olumsuz etkileyebilirler. Örneğin gürültü ve kalabalık, kaçınma reaksiyonlarını ve agresyonu artırarak toplum yanlısı davranışı da azaltabilir (Bonnes vd., 2015, s. 99).

Kent çevresindeki koşullara verilen olumlu ve olumsuz tepkilerin anahtar mekanizmaları uyarılma (arousal) ve aşırı uyarımdır (stimulus overload). Yerkes-Dodson Yasası olarak bilinen teorik çerçeveye göre uyarılma-performans ilişkisinin U şeklinde bir eğriyle gösterilebileceği, ortalama düzeyde bir uyarılmanın optimal performansla bağlantılı olduğu kabul edilir. Çok düşük ya da çok yüksek uyarılma seviyeleri performansı kötü etkileyebilir. İlk durum çok sıkılma, ikinci durumsa aşırı heyecanla ilgilidir. Yüksek düzeyde uyarılmış bir kent sakini düşük düzeyde uyarılmışa göre çevresel stresörlerden daha olumsuz etkilenecektir. Kent ortamları aşırı uyarılma demektir. Bu ise bilişsel çabayı gerektirir, dolayısıyla kesintisiz dikkat (sustained attention) zaman içinde tükenerek yerini zihinsel yorgunluğa bırakır. Bilişsel işlevler bozulabilir. Aşırı uyarılma sonucu ortaya çıkan sık bir tepki de “tünel vizyonu”dur. Tünel vizyonu, belli bir görev için gerekli uyarılara odaklanarak diğer tüm uyarıları göz ardı eden, dikkat kapasitesinin tükendiği ve diğer taleplerin dayanılmaz hal alabildiği durumu tanımlar (Bonnes vd., 2015, s. 99). Bu durumun tabii sonuçları uyumsuzluk, çatışma ve suçtur. Dikkat dağınıklığına bağlı olarak trafik kazası gibi olaylar da bu suç kavramı içinde değerlendirilebilir. Tüm bu hususlar, kent yerleşiklerinin optimal uyarımını sağlamaya yönelik tedbirlerin alınmasını gündeme getirecektir. Olumsuz uyarıların, stresörlerin bertarafı,

olumlu uyarıların artırılması, bireylerin stresörlerle mücadelede etkinliğini artıracak bilişsel kapasiteye ulaştırılması gibi unsurlar bu tedbirlerin hedefi olmalıdır.

Kentlere göç, ekonomik sorunlar, işsizlik, çarpık kentleşme ve yapılaşma, kentlerde saklanabilme ümidinin fazlalığı hep suç işleme sebepleri arasında yer almaktadır. Kentte genellikle tanınmama avantajı ve saklanabilme ümidi ile mala karşı suçlar daha fazla işlenmekte, bazen kentin sorunlarının oluşturduğu stres gibi sebeplerle işlenen adam öldürme gibi suçlarla da karşılaşmaktadır. Diğer taraftan, kente çeşitli sebeplerle göç edenlerin ya da kentte yaşayanların karşılaştıkları ekonomik sorunlar, hırsızlık gibi kazanç elde etmeye yarayabilecek bir kısım suçların artmasında etken olmaktadır (Derdiman, 2010, s. 68). Literatürde yer alan ve yakın geçmişte tamamlanmış ampirik çalışmalar kentte suçu etkileyen faktörlerin sosyal ve kültürel, ekonomik, demografik ve mekansal olarak dört ana grupta toplandığını ortaya koymaktadır. Bu gruplar içinde diğerlerine oranla son yıllarda üzerinde en çok durulanı mekânsal faktörler olarak öne çıkmaktadır. Ortaya koyulan mekânsal faktörler bina ölçeğinden kent ölçeğine kadar geniş bir spektrumda yer almaktadır (Ayhan ve Çubukçu, 2007, s. 47). Kentsel mekânların bir kısmı, o mekânda suç işlemenin çok kolay olduğu özelliklere sahiptir. Bu alanların genel olarak nüfusun fazla yoğun olduğu alanlar olduğu, yaya trafiğinin fazla olduğu, ticaret ve alışveriş merkezleri gibi yoğunlukların yaşandığı yerler olduğu söylenebilir. “*Sıcak noktalar*” olarak adlandırılan bu bölgeler, kentin tamamı düşünüldüğünde suçun yoğun olarak işlendiği noktalardır. Bu noktalar “*suç üreten*”, “*suç çeken*” ve “*suç işlenmesini kolaylaştıran*” alanlar olmak üzere üç gruba ayrılmıştır (Ceylan, 2012, s. 12-15’den akt. Ünsal, 2015, s. 259).

Kentler tarih boyunca suçla birlikte anılmıştır. Heterojen ve kalabalık yapısı, sosyal kontrolün zayıf oluşu, zenginlik ve servetin kaynağı oluşu kentleri suç işlemek için cazip alanlar haline getirmektedir (Karasu, 2012, s. 175). Suçlular yakalanma riski daha az olan ve toplumsal kontrolün daha zayıf olduğu, üstelikte iş yerlerinin yoğun olduğu kent merkezlerinde daha rahat suç işleyebilirler. Ancak belirtmek gerekir ki, suçlular suç bölgesini genellikle kendilerinin kişisel olarak tanınmadığı yerlerden seçerler (Gökulu, 2010, s. 216). Kentlerde daha iyi gizlenebilme gibi faktörler, suçların artması sebepleri arasında yer almaktadırlar (Derdiman, 2010, s. 49). Kırsal ve kentsel alanlarda hem suç sayıları, hem de suçun

türleri ve aynı suç türünde suçun niteliği değişmektedir. Kırsal alanlarda hayvan hırsızlığı yaşanırken kentsel alanlarda oto hırsızlığı yaşanabilmektedir.

Kent ve suç konusunda çeşitli teorik yaklaşımlar bulunmaktadır. Bunlardan ilki Chicago Okulu'nun ortaya koyduğu ekolojik yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre; kentte yaşayan, toplumsallaşma sürecine kentte dahil olan özellikle genç bireyler bir çelişki ile karşı karşıyadır. Bu çelişki geleneksel yaşamın değerleri ile giderek egemenliğini artıran kente ait yeni değerlerdir (Karasu, 2012, s. 175). İkinci teorik bakış açısı kurban (victimization perspective) sendromudur. Kurban sendromunun temeli Batı ülkelerinde yüksek oranda seyreden suç oranlarının toplumda yarattığı korkudur. Bu yaklaşımın temel amacı toplumda gerçekte var olan suç oranı ile toplumun var olduğuna inanılan suç oranı arasındaki farkı ortaya koymaktır (Lewis, 1996, s. 97'den akt. Karasu, 2012, s. 177). Kent ve suç konusunda bir diğer teorik yaklaşım Durkheim tarafından ortaya atılan, Merton tarafından geliştirilen anomi teorisidir. Anomi, en basit anlatımıyla, bireyin geçirdiği toplumsal değişim ve dönüşüm sonucunda toplumsal kurallar karşısında afallaması, hangi kurala, nasıl bir toplum yapısına uyum sağlayacağı konusunda kararsız kalmasıdır (Erdoğan, 1991, s. 23'den akt. Karasu, 2012, s. 177). Kent ve suç ilişkisine dair teorik anlamda dördüncü bakış açısı sosyal kontrol (social control perspective) yaklaşımıdır. Bu yaklaşım temelde kentteki sosyal değişim ile suç arasında bir ilişki kurmaktadır. Sosyal değişim çeşitli biçimlerde yerel cemaat ilişkilerini etkilemektedir. Bu durum toplumsal yapıda çözülmeye neden olmakta, sosyal kontrol mekanizmasının bozulması ise suç ve davranış bozukluklarının önünü açmaktadır (Buendia, 1989, s.5'den akt. Karasu, 2012, s. 177).

2. KENT SUÇLARIYLA MÜCADELE

Kent suçlarıyla mücadele yöntem ve mekanizmaları açısından listeyi uzatmak mümkün olmakla birlikte, yönetim esaslı uygulamalar (toplum destekli polis uygulamaları); kent güvenlik yönetim sistemi; kentsel suç ve çöküntü alanlarının bertarafı; kent bilgi sistemleri; güvenli kentler indeksi; güvenli kent yaklaşımı başlıkları altında konunun incelenmesinin işlevsel olacağı değerlendirilmektedir.

Yönetim Esaslı Uygulamalar (Toplum Destekli Polis Uygulamaları);

Kent suçlarına ilişkin olarak toplum destekli polislik çerçevesinde bireysel

güvenlik tedbirleri önerilmiştir (Fırat, 2008, s. 222): Bina ön ve arkalarında görüşü engelleyecek yüksek ağaçların pencere ve balkonlarına uzanışlarını engelleyerek budanması; apartmanların giriş kapılarında ve arka bahçelerinde gece aydınlatmayı sağlayarak görüşü çoğaltmak; bina giriş kapısının sağlam ve demirden olmasına dikkat etmek vb. hususlarda vatandaşların bilinç düzeylerini artırmak.

Kent Bilgi Sistemleri (CBS/GIS); Güvenlik kameraları, plaka tanıma sistemleri, kırmızı ışık ve hız ihlal tespit sistemlerinden oluşmaktadır (EGM 2014 Yılı Faaliyet Raporu, 2015, s. 12). Kent bilgi sistemleri, yeryüzünde konumsal verinin toplanması, denetimi, birleştirilmesi, işlenmesi, analizi ve sunulması sistemidir. Bugün, CBS teknolojisindeki çok güçlü analiz araçları, alana bağlı suçların ölçülmesini ve değişik alanlarla bağlantılar kurulmasını kolaylaştırmıştır. Ayrıca, polis kayıtlarının bilgisayara yüklenmesi; polisin, şehir içindeki değişik alanlarda meydana gelen suç faaliyetlerini sistemli olarak değerlendirmesine ve izlemesine imkân tanımaktadır. Bilimsel ilerlemeler; Coğrafi Bilgi Sistemlerinin (CBS) bir yandan teknik olarak gelişmesine, diğer yandan da değişik disiplinlerde kullanımının yaygınlaşmasına neden olmaktadır. Kullanım alanlarından biri de “kent güvenlik sistemleri” ve “akıllı suç haritalaması”dır (Karakaş vd., 2004, s. 38).

Kent Güvenlik Yönetim Sistemi; Teorik olarak yerleşim yerlerinde merkezlere yaklaştıkça suçların fazlaştığı saptanmıştır. Bu saptama bilimsel yazında “**merkezi alanlar ve suç ilişkisi teorisi**” olarak adlandırılmaktadır. Chicago’da 1840’lardan bu yana kentin nüfus değişimlerini, yerleşim ve ekonomik özelliklerini inceleyenler, elde ettikleri bulgulardan, merkezden uzaklaştıkça suçların azaldığı; suç oranı yüksek yerlerde ise geleneksel ilişkilerin ve akrabalık ilişkilerinin azalmış olduğu sonucuna varmışlardır (Derdiman, 2010, s. 54). Kentsel mekânların bir kısmı, o mekânda suç işlemenin çok kolay olduğu özelliklere sahiptir. Bu alanların genel olarak nüfusun fazla yoğun olduğu alanlar olduğu, yaya trafiğinin fazla olduğu, ticaret ve alışveriş merkezleri gibi yoğunlukların yaşandığı yerler olduğu söylenebilir. “Sıcak noktalar” olarak adlandırılan bu bölgeler, kentin tamamı düşünüldüğünde suçun yoğun olarak işlendiği noktalardır. Bu noktalar “suç üreten”, “suç çeken” ve “suç işlenmesini kolaylaştıran” alanlar olmak üzere üç gruba ayrılmıştır (Ceylan, 2012, s. 12-15’den akt. Ünsal, 2015, s. 259). Buradan hareketle kent güvenlik yönetim sistemlerini belli riskli alanlarda yoğunlaşacak şekilde tesis etmek işlevseldir.

Kamerallı gözetleme sistemleri değişik ölkelerde güvenlik kuvvetleri tarafından suç işlenmesini azaltma, işlenen suçların aydınlatılmasını artırma ve halka güven verme amaçlarına yönelik olarak kullanılmaktadır. CCTV (closed circuit television-kapalı devre televizyon) sistemleri adı altında özellikle 1990'lı yıllarda yaygınlaşma süreci yaşayan, Türkiye'de ise MOBESE adı altında son yıllarda görünürlüğü artış gösteren kamusal alanların kameralarla gözetlenmesi uygulaması söz konusudur (Çapar, 2011, s. 70). Kent güvenlik yönetim sistemi Pol-Net (Polis Bilişim Ağı) ile desteklenen ve mevzuata uygun görüntü, ses ve konum verilerinin elde edilmesine, işlenerek anlamlı sonuçlar üretilmesine yarayan, modüler olarak geliştirilmiş bir bilişim sistemidir. Burada önemli hususlar özel hayatın gizliliği ile kişisel verilerin korunmasıdır.

Suç Haritaları; Proaktif bir güvenlik konsepti için vazgeçilmez bir yöntemdir. Nerelerde hangi saatlerde suç işlendiği meselesi herşeyden önce riskli alanların belirlenmesi için faydalı ve gereklidir. Buna ilave olarak ileride güvenlik amaçlı planlamalar için bu haritalar yol göstericidir.

Kentsel Suç ve Çöküntü Alanlarının Bertarafı; Kentsel çöküntü kentin bir bölgesinin fiziki imkânlar açısından yetersiz olması anlamına gelmektedir. Bu yetersizliğin sonucu ortaya çıkan eşitsizlikler ve yapısal sorunlar bu bölgelerde yaşayan bireylerin yaşam kalitesini doğrudan etkileyen etkenler olarak ön plana çıkmaktadır (Gökulu, 2010, s. 222). Kentsel suç ve çöküntü alanlarının bertarafı suçluların rahatlıkla saklanabildikleri, belli saat dilimlerinde kent sakinlerinin güven içinde kamu alanlarında, cadde ve sokaklarda dolaşamadıkları, kamu düzeninin arzu edilen düzeyde tesis edilemediği kent bölgeleridir. Bu alanlarda sosyoekonomik olarak alt sınıflar ikamet eder, işsizlik ortalamanın üzerinde, eğitim düzeyi ise ortalamanın altındadır. Bu olumsuz koşulların kentin bütünü için de olumsuz dışsal maliyetler ürettiği ifade edilmelidir. Tüm bu nedenlerle gerek merkezi hükümet, gerekse yerel yönetimler bu çöküntü alanlarını ortadan kaldıracak, bertaraf edecek önlemler almaktadır. Bunlar çoğunlukla Türkiye ve diğer ölkelerde kentsel dönüşüm kavramı içinde ele alınabilecek uygulamalardır. Kentsel dönüşüm uygulaması; konut alanları, sanayi alanları, ticaret alanları, teknoloji parkları, kamu hizmeti alanları, rekreasyon alanları ve her türlü sosyal donatı alanları oluşturmak, eskijen kent kısımlarını yeniden inşa ve restore etmek, kentin tarihi ve kültürel dokusunu korumak veya deprem riskine karşı

tedbirler almak amacıyla yapılmaktadır. Diğer unsurlarla birlikte özellikle “eskiyen kent kısımlarını yeniden inşa ve restore etmek” çöküntü alanlarını bertaraf için kullanılmaktadır.

Güvenli Kentler İndeksi (The Safe Cities Index), Amerikan The Economist Dergisi tarafından her yıl yayımlanan Dünyadaki belirli kentlerin çeşitli kriterlere göre sıralandığı bir indeks ve rapor çalışmasıdır. Araştırma kapsamında Türkiye’den İstanbul da yer almaktadır. Bu rapor, 40’dan fazla nicel ve nitel göstergeye dayanan bir indeksi temel almaktadır. Göstergeler dört tematik kategori arasında bölünmüştür. Bunlar dijital güvenlik, sağlık güvenliği, altyapı güvenliği ve kişisel güvenlidir. Her bir kent bu dört kategori için puanlamaya tabi tutulur. Her kategori raporda anahtar bir sembol (ikon) çerçevesinde gösterilir. Bu kategoriler 3 ila 8 arasında alt göstergeden oluşmaktadır. Bu göstergeler politika ölçütleri, harcama seviyeleri gibi girdiler ile araç kazaları sıklığı gibi çıktılar arasında bölünür. Bu indeks Dünyadaki bölgelerini temsil yeteneğine sahip ve hakkında veri olan 50 kente odaklanır. Ancak bu, Dünya’nın güvenli kentleri bakımından kapsayıcı bir liste olarak da kabul edilmemelidir. Örneğin listenin 50. sırasında yer alan kent, Dünya’nın en tehlikeli yeri demek değildir. İndeks sonuçlarının analizi, alanında uzman olan kişilerce geniş kapsamlı araştırma ve derinlemesine görüşmeler ile desteklenmiştir. Bu indeksler içinde temel indeks ilk olarak “anahtar genel indeks”tir. Alt indeksler de yukarıda sıralandığı gibi dijital güvenlik indeksi, sağlık güvenliği indeksi, altyapı güvenliği indeksi ve kişisel güvenlik indeksidir (The Economist Dergisi, 2016, s. 1-41).

İstanbul Kenti, anahtar genel indeks sıralamasında 41. sırada yer almaktadır. İstanbul, dijital güvenlik indeksinde 49. sırada, sağlık güvenliği indeksinde 46. sırada, altyapı güvenliği indeksinde 27. sırada, kişisel güvenlik indeksinde ise 18. sırada yer almaktadır.

Güvenli Kent Yaklaşımı; Tüm bu kavramlarla da ilişkili olarak holistik ve kapsayıcı bir yeni yaklaşım gelişmektedir. Özellikle Hollanda ve İngiltere’de doğan bu yaklaşım Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği tarafından da sahiplenilmiştir. Esasen bu makalenin konusunu Güvenli Kent Yaklaşımı oluşturmaktadır.

Kent suçlarıyla mücadelede bu yöntemler çeşitli oran ve ağırlıkta birlikte kullanılmaktadır. Bazı yaklaşımlar ise bu yöntemlerden bazılarını öne

çıkarabilmektedir. Kentin büyüklüğü ve olanakları da yöntemde belirleyici olabilmektedir. İstanbul gibi kentler için suç haritaları küçük kentlere göre daha önem kazanmaktadır. Kent güvenlik yönetim sistemleri de orta ve büyük ölçekli kentlerin daha rahat finanse edebilecekleri ve efektif kullanabilecekleri yöntemlerdendir. Güvenli kent yaklaşımı ise tüm ölçekteki kentlerde geçerliliği olabilecek bir yöntemdir.

3. GÜVENLİ KENT KAVRAMI VE KENTSEL TASARIM

Güvenli kent yalnızca “suç oranlarının düşük olduğu kent” demek değildir. Güvenli kent yerleşiklerin kendilerini kentin herhangi bir noktasında, günün herhangi bir saatinde güvende hissettikleri kenttir. Güvenli kenti oluşturmaya yönelik tüm çabalar Güvenli Kent Kavramı ya da Yaklaşımı olarak tanımlanabilir. Daha kapsamlı bir tanım ise şöyledir; Güvenli Kent Yaklaşımı, güvenli kenti oluşturabilmeye yönelik kent planlaması, bina tasarımları, trafik düzeni, kent bilgi ve güvenlik sistemleri, suça ilişkin sosyolojik, ekonomik, politik boyutlar da dahil kentin tasarım ve gelişimine yön verirken güvenlik kaygılarını ve kamu düzenini göz önünde tutan, suçların önlenmesi için ideal sosyal ve fiziki koşulları sağlamaya çalışan, suç işlendikten sonra da suçluların yakalanmasını kolaylaştıran kentle ilgili aktivitelerinin tümüdür. Yerel yönetimler ve tüm planlama birimleri bu kavramın içinde yer almaktadır. Bu tanımlamanın proaktif unsurları da içerdiği açıktır. Daha ilk başta kentin planlanması aşamasında güvenlik önceliklerinin hesaba alınması gereklidir. Güvenlik bu yönüyle yalnızca polisin ilgi alanında da değildir. Güvenli Kent Yaklaşımı bir yönüyle toplum destekli polislik uygulamalarına da benzetilebilir. Toplum destekli polislik uygulamasında, vatandaşların güvenli kent kavramının parçası olması asli bir unsurdur. Güvenli Kent Yaklaşımı ise kamu otoritesinin içinde yer aldığı, kentsel tasarımı da içeren daha spesifik bir süreci ifade etmektedir.

Ancak, kentsel güvenliği ve emniyeti etkili kentsel planlama, tasarım ve yönetim esaslı uygulamalarla artırma süreci hala dünyanın pek çok yerinde emekleme aşamasındadır. İstisnai olarak İngiltere (UK), ABD ve Kanada gibi bazı ülkeler bu konuda hayli ilerleme kaydetmişlerdir. İngiltere’de suçu önlemeye dönük olarak kentsel tasarım ve planlama çalışmaları en erken referanslardan biridir. **Şüphesiz, tepeden inme**ci bir süreç yerel seviyede etkili bir faaliyet olmadığı müddetçe değer kazanamaz (UN, 2007, s. 97). Güvenli kent kavramı

daha planlama aşamasında göz önünde tutulan bir kavram olursa, etkili olabilir. Apriori olarak kent güvenliğini içeren bir kent, daha sonra bu amaçla yapılacak çok daha büyük harcamalardan da kurtulmuş olur. Bu anlayış güvenli kent tasarımını kent planlamasına dâhil etmiştir. Örneğin İngiltere’de, “*Plain English guide to the Planning System*” adlı planlama rehberinde “kentsel güvenlik kavramı”nın kentsel planlamada kılavuz ilkeler arasında olduğu ifade edilmektedir (Department for Communities and Local Governments, 2015, s. 1-20).

Kentsel gelişme sürecine olumsuz dışsallıkların ortaya çıkması nedeniyle merkezi hükümet ve mahalli idareler sessiz kalamazlar. Çevre kirliliği, trafik sıkışıklığı, hava kirliliği, suç oranlarının yüksekliği, sosyal çöküntü alanlarının önlenmesi gibi pek çok sebebe dayalı olarak kentsel planlama kavramı ortaya çıkmıştır. Avrupa’da kentsel büyüme planlama konsepti tarafından yönetilmiştir (Salet ve Thornley, 2007, s. 190). Belediye ölçeğinde bir planlama çok etkili olmayabilir, daha geniş perspektiften de meseleye bakmak gereklidir (Chakraborty, 2010, s. 164). Bölgesel planlama; maliyetleri içselleştiren, belirsizlikleri azaltan ve mahalli ajans ve aktörler arasında israfa yol açan rekabeti asgariye indiren faaliyetlerdir (Chakraborty, 2010, s. 156). Daha iyi konutlar, ulaşım imkânı, ekonomik genişlik ve çevresel sonuçlar elde etmeye yönelik olarak gelişme stratejisindeki geleneksel yaklaşımlar dışındaki, tüm yeni politikalar ve uygulamalar akıllı büyüme (smart growth) ile kavramlaştırılmaktadır. Smart growth yeni dizayn edilmiş bir paradigma da değildir. “Taşıma kapasitesi (carrying capacity)”, “büyüme işletmesi (growth management)” ve “sürdürülebilir kalkınmanın (sustainable development)” yeniden kavramlaştırılmış şeklidir (Lee ve Leigh, 2005, s. 337).

C. Ray Jeffery tarafından 1971’de yazdığı kitapta ilk kez “Çevresel Düzenlemelerle Suçun Önlenmesi (Crime Prevention through Environmental Design/CPTED)” kavramından söz edildi. Jeffery’in ileri sürdüğü fikre göre, suçların azaltılması için çevresel faktörlere, suçların önlenmesi için suç biyolojisine (beyin) ağırlık verilmelidir. Ona göre kentsel düzenlemelerle suç kontrol edilebilir. Bu kentsel düzenlemeler caddeler, binalar ve parklardaki emniyet ve güvenlik önlemlerini kapsamaktadır. Kentler suç işlenmesi için emniyetsiz ortamlara imkân vermektedir. Jeffery’e göre, kentler insanın doğayla kontağını içli dışlı bir şekilde artıracak bir biçimde düzenlenmelidir (Jeffery, 1971, s. 224). Teorik olarak insan sağlığını ve sağlıklı davranışı etkileyen binaları tasarlayabilmek için uzun çabalar

sonucu üç modern yaklaşım ortaya çıkmıştır. Bunlar, sosyal tasarım (social design), biyofilik tasarım (biophilic design), kanıta dayalı tasarım (evidence basic design) olarak adlandırılmaktadır. Sosyal tasarım, binaların insan ihtiyaçları ve isteklerine en iyi cevap verebilecek şekilde tasarlanması yaklaşımıdır. Biyofilik tasarım, doğal şekillerin, formların ve süreçlerin mimariye entegre edilmesi yaklaşımıdır. Kanıta dayalı tasarım, binaları en uygun kanıtlar ve etkin tasarım tedbirlerine göre tasarlama anlayışıdır (Gifford ve McCunn, 2015, s. 91-94). Jeffery çevre-birey ilişkilerini gözeten disiplinlerarası proaktif yaklaşımın önemli olduğunu savunur. Başarılı bir suç kontrol modeli suç ortaya çıkmadan önce suç davranışıyla ilgili olmalı ve bireysel suçludan ziyade, çevresel düzenlemelerle ilgilenmelidir. Bu ise biyoloji, nörobilim, kentsel planlama, çevresel düzenleme ve kriminolojinin yeni bir karışımı olacaktır. Suçla mücadele için çevre üzerinde kontrol kentsel planlama, bilim ve teknoloji, davranış terapisi yoluyla olabilir. Jeffery'den yalnızca bir yıl sonra (1972) mimar ve plancı Oscar Newman "Savunulabilir Alan (Defensible Space)" adlı bir kitap yayımladı. Newman'a göre, binaların ve mahallelerin fiziksel tasarımı, yerleşiklerin yaşadığı çevre üzerindeki kontrol hissini azaltıp çoğaltabilir (Chalom vd., 2001, s. 8).

4. GÜVENLİ KENT AMAÇLI KENTSEL TASARIMIN GELİŞİMİ

Güvenli Kent Yaklaşımı "Planlar", "Etiketler", "Standartlar" ve "Kentsel Tasarım (CIA)" eksenlerinde gelişme göstermiştir. Bu gelişmede özellikle, British Polis Planı (The British Police Scheme) ile "Secured by Design" önemlidir. Birleşik Krallık'ta (ya da İngiltere'de) ayrıntılı olarak ortaya konmuş bu planı, aslında ilk olarak "Polis Etiketli Güvenli Ev Planı (Police Label Secure Housing Scheme)" deneyimiyle 1993/1994'te Hollanda, Flemenk Bölgesinde başlatmıştır. Hollanda'da bu uygulama 1996 yılında ülke geneline yayılmıştır.

İngiltere'de olduğu gibi Hollanda'da da plan hala büyük bir başarıya sahiptir. Uygulamayla, kent sakinlerinin soyulma riski dramatik bir biçimde düşmüştür. Yeni binalarda % 95'in altına, eski mahallelerde ise % 80'e varan düşüş yaşanmıştır.

Bir geliştirme tasarımında çok daha emniyetli ve güvenli kent tasarlamak için mimarları ve kent planıcılarını olabildiğince birarada hareket etmeye yönelten müşteri talepleri önemlidir. Böylece yine 1990'larda hem Fransa, hem de

Hollanda’da yeni bina projelerinde yavaş yavaş emniyetsizlik duygusunu ve suç oluşma riskini düşüren değerlemeleri içeren çok daha yaygın metotlar üzerinde çalışılmaya başlanmıştır. Buna koşut bir biçimde mevcut alanlar ve mahallelerde de benzer çalışmalar yapılmıştır. Tüm bunlar “Suç Etki Değerlemesi (Crime Impact Assessment)” (CIA) başlığı altında anılmaktadır. Örneğin Fransa’da CIA “l’Etude Securite et Surete Publique (ESSP)” olarak adlandırılmaktadır. Hollan’da da ise “Safety Effect Report (SER)” olarak adlandırılmaktadır (www.hetccv.nl). Fransa’da herhangi bir inşaat faaliyetinden önce olası suç ve güvenlik riskleri çizilir ve güvenlik önlemleri önerilir. Hollanda’da yerel yönetimler planlamacıdan inşaat izni vermeden önce “Safety Effect Report” isteyebilme imkânına sahip olmakla birlikte, bu zorunlu değildir. İngiltere Manchester’da CIA fikri, planlama sistemi içinde neredeyse zorunlu bir yöntemdir. Bu kennte yer alan yerel yönetimler temel plan başvurusu sırasında “Crime Impact Statement (CIS)” belgesini istemektedirler. Bu belge, yukarıda açıklanan Hollanda ve Fransa uygulamalarındaki belgeye karşılık gelmektedir. Bir CIS Belgesi suç istatistikleri analizini, saha ziyaretleri raporlarını, bölgedeki suç risklerine ilişkin yerel polis bilgilerini içermektedir. Belge keza Fransız ve Hollanda belgelerinde olduğu gibi potansiyel suç risklerini azaltmaya yönelik tavsiyeler de içermektedir.

Tüm Avrupa yaklaşımları 1990 ila 2010 yılları arasında az çok CEN tarafından ortaya konan yaklaşıma uygun olarak geliştirilmiştir. CEN, Avrupa Standardizasyon Komitesi’nin (the European Committee for Standardisation) kısa adıdır. Bu kuruluş Avrupa’daki 33 ulusal standart kuruluşu tarafından oluşturulmuştur. Esasen AB’nin Standardizasyon Örgütü niteliği ağır basan bu örgüte 28 AB üyesi ülke ile AB üyesi olmayan Türkiye, Makedonya (the Former Yugoslav Republic of Macedonia), Avrupa Sebest Ticaret Birliği (the European Free Trade Association) ülkeleri olan İzlanda, Norveç, İsviçre de üyedir (<https://standards.cen.eu/>). 1995 yılında “Avrupa Kentsel Planlama ve Tasarım Yoluyla Suçların Önlenmesi Standardı/Crime Prevention Through Urban Planning and Design (CP-UDP)” üstüne çalışılmaya başlanmıştır. Bu standart 2007 yılında yayımlanmıştır (CEN/TR 14383-2).

Bu standart, çeşitli soruları içeren çok genel ve önemli bir şemsiye standarttır: İçerik; X bağlamında ne yapmalıyız? (Content; what should we do in context X?), Süreç; bunu kim ve nasıl yapmalıdır? (Process; who should do that

and how?). Estonya bu standarda çok erken bir aşamada dahil olmuştur. Daha sonra uygulamanın daha kolay yapılmasını temine yönelik olarak mahalli idareler, politikacılar, yerleşikler, işletmeler için bir rehber kitapçık da hazırlanmıştır (2008).

5. ÇEŞİTLİ ULUSLARARASI ÖRGÜTLERİN GÜVENLİ KENT YAKLAŞIMI

Güvenli Kent Yaklaşımına çeşitli uluslararası örgütler de uzak duramamışlardır. Avrupa Konseyi'nce, 1992 yılında Avrupa Yerel Yönetimler Konferansı'nda kabul edilen "Avrupa Kentsel Şartı" 20 maddelik bir bildirme ve 13 maddelik şart ilkelerden oluşmaktadır. Söz konusu bildirgenin ilk maddesini "Güvenlik", şart ilkelerinden birisini de "kent güvenliğinin sağlanması ve suçların önlenmesi" oluşturmaktadır (Alpdemir ve Çabuk, 2005, s. 589). Hollanda ve İngiltere merkezli gelişmelerin de etkilediği süreç çerçevesinde, Birleşmiş Milletler Teşkilatı ile Avrupa Birliği "Güvenli Kent Yaklaşımı" bakımından çeşitli çaba ve faaliyetlere girmişlerdir. Bu faaliyetler günümüzde de devam etmektedir.

5.1. *BM-Habitat Güvenli Kentler Programı (UN-Habitat Safer Cities Programme)*

BM-Habitat Güvenli Kentler Programı, kendi kentlerinde kentsel suç ve şiddetle mücadele etmek isteyen Afrikalı Belediye Başkanlarının talebi üzerine 1996 yılında başlatılmıştır. Bugüne kadar BM-Habitat, Dünya çapında 24 ülkede, 77 şehirde girişimleri desteklemiştir. Güvenli Kentler Programı, kentsel güvensizlik üstüne bilgi birikimi sağlayarak gelişmiştir. Bugün Program, şehirlerin yaşanabilirliğini, tüm kentsel yerleşiklerin hayat kalitesini, "kentsel iyi yönetim, planlama ve güvenli mahalleyi sağlayabilen bir yönetime" ilişkin kendine olan güvene dayanan bir yaklaşımla geliştirmeyi amaçlayan holistik, kavrayıcı, çok idareli ve çok sektörlü bir anlayışı kucaklamaktadır.

Birleşmiş Milletlere göre, suç ve şiddeti önlemeye yönelik çok çeşitli politika önlemlerinden söz edilebilir. Bu politikaları altı temel alt grupta toplamak olanaklıdır (UN, 2007, s. 96).

1.Kentsel güvenliği ve emniyeti etkili kentsel planlama, tasarım ve yönetim esaslı uygulamalarla artırmak: Zayıf planlama, tasarım ve yönetim suç ve şiddetle ilgili konular bakımından en önemli faktörler olarak belirlenmiştir. Bu grup aktiviteler suçların işlendiği yerlerin yerini alacak fiziksel çevreyi şekillendirip

sürdürmek için temel niteliktedir.

2. Kentsel güvenlik ve emniyeti artırmaya yönelik toplum temelli yaklaşımlar: Bu doğal aktiviteler toplumun inisiyatif almasına ihtiyaç duyarlar. Çoğunlukla toplum kesimleri veya bireyler, proje fikrinin kaynağında ya da projenin uygulamasında rol oynarlar.

3. Resmi ceza adalet sistemi ve politikalarını güçlendirmek: Bu suç ve şiddetle mücadelede polis ve adalet sisteminin alansal yetkisiyle ilgili klasik yaklaşımdır.

4. Risk faktörlerinin azaltılması: Bu yaklaşımlar muhtemel suç failleri veya suç kurbanı olan risk gruplarıyla ilgili olup bunlar üstüne odaklanırlar. Burada amaç, hem potansiyel suçluların suç işleme olasılığını azaltmak hem de kurbanların karşı karşıya kalacakları problemleri azaltmaktır.

5. Çatışmaların şiddet içermeyen çözümleri: Muhtemelen şiddetle sonuçlanabilecek çatışmaların, daha çatışma yaşanmadan durumun iyi bir şekilde yönetimiyle çatışmasız çözümünü sağlamak zorunluluğu ifade edilmektedir.

6. Sosyal sermayeyi güçlendirmek: Bu şiddet ve suçun ortaya çıkmasını doğuran sorunları bertaraf etmek için halkın, grupların ve toplulukların kabiliyetlerini artırmayı kapsamaktadır. Ayrıca, toplumsal hizmetlerin tedarikiyle bu nitelikteki işlemlerin sağlanmasında fırsatlar sağlamayı da içermektedir.

Bu politikaların uygulanması bakımından iki temel husus söz konusudur. İlk, gençleri hedefine alan eğitim, spor, rekreasyon, kültürel aktivitelerle onların sosyal sermaye güçlerini artırmak. Böylece bu grubun suça karışma ihtimali düşürülebilecektir. İkinci olarak, bu politikalardan yalnızca birini tercih etmek yerine, bunları birlikte uygulamak gereklidir. Böylece tek unsurlu programlara göre, programların başarı şansı daha fazla olacaktır. Çünkü suç ve şiddetle ilgili derinde kökleri olan sorunların basit ve tek yönlü çözümleri yoktur. Bu nitelikteki programlar birlikte ve kapsamlı çalışma gerektirir.

BM-Habitat Güvenli Kentler Programının kentsel suç önleme yaklaşımı sacayağı şeklinde ifade edilebilecek üçayaklı bir odaklanmaya dayalıdır. Bu odaklanma ya da aşamaların da kendi alt aşamaları söz konusudur:

- Birinci aşama, kurumsal suç ve şiddet önleme, sosyal suçları önleme, fiziksel çevre aşamalarından oluşmaktadır. Kurumsal suç ve şiddet önleme ise kendi sakinleri için emniyet ve güvenliğin sağlanmasında yerel otoritelerin rolünün güçlendirilmesi; polislik alternatif formları (toplum destekli polislik ve problem odaklı polislik); adaletle ilişkin alternatif formları teşvik ve insanlara daha yakın adalet sağlamak (örneğin mahkemeler ve geleneksel toplum çatışması karşısında arabuluculuk mekanizmaları) bileşenlerini kapsamaktadır. Sosyal suçları önleme; risk altındaki gençler ile kadın ve kız çocuklarının güvenliğine odaklanmayı içermektedir.

- BM-Habitat Güvenli Kentler Programının ikinci aşaması; denkleme eklenen kentsel güvenliğe ve iki yeni alana çok yönlü bir yaklaşıma sahip bir odaklanmadır; *Güvenlik görevi ve zorla tahliye*: arazi sahipliği şiddet ve çatışmanın sık sebebidir (örn. Kenya ve Kolombiya). *Doğal felaketler ve çatışmalar*: hukuksuz durumlara neden olmakta ve güvensizliği artıran bir pencere sunmaktadır (örn. Catherina Kasırgası ve Haiti Depremi). Tüm bunlar olduğunda, kurumlar ufalandığı ve zaafa düştüğü hallerde tam bir hukuksuzluk doğmaktadır.

- Programın üçüncü aşaması, başka bir boyuta doğru genişlemiştir: Planlama, yönetim ve yönetişim yoluyla güvenliğin artırılması. Bu kapsamda iki alt bileşen söz konusudur. Şehirlerin planlanması ya da aksine planlanmaması; güvenlik ve halkın güvenlik hissi üzerinde etkisi olan bir husustur. Şehir sokaklarının ve kamusal alanların yönetimi; mahallelerin güvenli tutulmasını sağlamayı garanti altına almak için anahtar bir role sahiptir. Bu yalnız yerel otoritelerin rolü değildir. Toplum mülkiyeti ve toplum yönetimi bakımından bu alanların güvenliğini sağlamada modeller söz konusudur.

BM-Habitat Güvenli Kentler Programında yerel otoriteler özel öneme sahiptir. Yerel otoriteler güvenlik konusunda önemli bir rol oynamaktadır. Başarı, yerel otoriteler ile paydaşlarının işbirliği ve ortaklıklarına bağlıdır. Tüm bunlar, kapasite geliştirilmesini, koçluğu ve bazen kurumsal reformu gerektirmektedir. Güvenli Kentler Programı gelişen ve uygulanan sistematik bir güvenlik stratejisi yaklaşımı çerçevesinde yerel otoriteleri desteklemektedir. Yerel otoritelerin desteklenmesi şu alt bileşenlerden oluşmaktadır:

- Güvensizliği azaltmaya katkı sunacak farklı *yerel partnerleri harekete*

geçirip belirlemek;

- *Kamusal bir lider tarafından yerel güvenlik koalisyonu/ortaklığı oluşturulmasını sağlamak;*

- *Mahalle ve kent düzeyinde emniyet ve güvenlik konularında değerlendirme, ölçme ve anlama;*

- *Yerel suç önleme/kentsel güvenlik stratejisi ve ayrıntılı aksiyon planı geliştirme;*

- *Suçları önleme için sosyal bağlılık ve sosyal sorumlulukları geliştirmeye dayanan inisiyatifler çerçevesinde aksiyon planları ve stratejileri uygulamak;*

- *Yerel departmanları ve kurumları, ceza adalet sistemini ve sivil toplumu dahil eden katılımcı bir güvenlik yaklaşımının kurumsallaşması.*

Güvenlik durumunu gözden geçirmeye yönelik olarak BM tarafından konferanslar düzenlenmektedir (Güvenlik Durumunu Gözden Geçirme Dünya Kentleri Konferansı/World Cities Conference). Bu amaca yönelik olarak kurumsallaşmış bir “Güvenli Kentler Küresel Network Ağı” kurulmuştur: safer.cities@unhabitat.org. Bu ağ, 20. yılına ulaşmıştır.

5.2. Avrupa Birliği’nde Güvenli Kent Uygulamaları

Aşağıdaki bölümlerde açıklanacak olan çeşitli ilkeler çerçevesinde, AB kentsel güvenlik standardı (CEN/TR 14383-2) 2007 yılında kabul edilmiştir. Bu AB Standardı tüm bunları sağlamaya yönelik olarak çok faktörlü bir süreç (a multi-agency process) önermektedir. Bunun için bir yönetim yapısı ve yönetim süreci (proses) önerilmektedir.

AB Adalet ve İçişleri Komisyonu, 15 Mart 2001 tarihli toplantısında siyasi bir anlaşmaya ulaştı. Bu anlaşmayla, “Çevresel Tasarımla Suçun Önlenmesi/Crime Prevention Through Environmental Design” veya “Suçu Önleme Amaçlı Dizayn/ Designing Out Crime” (CPTED/DOC) çerçevesinde ortaya konan stratejilerin suç önlemede yararlı, etkili, çok sağlam ve uygun bir strateji olduğu; ayrıca güvensizlik duygularını ortadan kaldırmada disiplinlerarası bütünlük bir yaklaşım olduğu kabul görmüştür. AB Komisyonu on yıl sonra (Brussels, 24 March 2011, 8094/11) “Çevresel Tasarımla Suçun Önlenmesi/Crime Prevention Through Environmental

Design” (CPTED) kuralını kabul etti. *CPTED, suçta ve suç korkusunda azalma sağlayabilen, bununla birlikte toplum için hayat kalitesini iyileştirebilir kılan etkili bina çevresi kullanımını ve uygun bir tasarımı içeren, teoriye dayalı, proaktif bir suçun önlenmesi felsefesidir.* Böylece bu strateji ve felsefe, meşru kullanıcılar tarafından pozitif etkileşimi teşvik etmeyi, suçları azaltmayı veya en azından bunun için fırsatlar sağlamayı amaçlamaktadır.

AB Komisyonu aşağıdaki hususlara dikkat çekmektedir:

- Suçları ve suç korkusunu azaltma sorumluluğu polis, yerel yönetimler, yerel iş dünyası, gönüllü kuruluşlar ve yerel toplum tarafından paylaşılmalıdır.
- Toplumdaki emniyetsizlik duygusunu azaltmayı, suçları önlemeye ilişkin sorumlulukların ve rollerin farkındalığını artırmayı tüm paydaşlar bakımından garanti altına almaya yönelik olarak kentsel planlama sürecinde CPTED hakkındaki bilgi ve eğitim herkese sağlanmalıdır.

Kısaca; suçların önlenmesi paylaşılan bir sorumluluktur ve CPTED eğitim ve öğretimi bir ihtiyaçtır.

CPTED yaklaşımı, çeşitli ilkeler kullanır. Literatürde birbirinden küçük farklarla ayrılan ilkeler söz konusudur. Jane Jacobs tarafından sosyal sermaye, görünürlük ve bölgesellik kullanılmaktadır. Oscar Newman savunulabilir alan kavramını belirgin hale getirmek için beş ilke ortaya koyar: Bölgesellik (territoriality), doğal gözetim, imaj, muhit, güvenli bitişik alanlar. Tom Crowe ise üç örtüşen stratejiden söz eder: Doğal erişim kontrolü, doğal gözetim ve arazi desteği. Cozens, Saville ve Hillier (2005) ise altı ilke ortaya koymuştur:

- I. Bölgesellik
- II. Gözetim (hem şekli hem de informel)
- III. Erişim kontrolü
- IV. Hedef güçlendirme
- V. İmaj ve/veya koruma
- VI. Faaliyet programı desteği

Burada en kapsamlı sınıflama olan Cozens, Saville ve Hillier (2005) sınıflamasına bağlı olarak altı ilke açıklanacaktır.

I. Bölgesellik: Kişi ya da gruplar bir alana ya da bölgeye sahip olma hissi taşırlar. *“Burası benim bahçem. Defolun!”* Bu açıkça belirli bir alanı korumaya yönelik bir motivasyon sağlar. Bunun anlamı tabela, renk, sınır çekme ve kapıdır. Bu suçla mücadelede yardımcı unsur olan alansallığın sona ermesi demektir. Fiziksel tasarım kullanıcılar tarafından mülkiyet duygusunu geliştiren yeni bir etki küresi oluşturup yaygınlaştırılabilir. Bu gerçekleşirse potansiyel suçlular da bu yeni alansal etkiyi algılayacaklardır.

II. Gözetim: *“Yerleşiklerin doğal gözetimi”* ile *“polis ve özel güvenlik gibi resmi görevlilerle normal rutinin bir parçası olan postacı, kapıcı veya oda hizmetçisi gibi görevlileri”* ayrı tutmak gerekir. Gözetim kamera, drone ve telefon gibi teknik cihazlarla yapılanları da içerir. Gözetim gözlenenin görünür kılmalıdır. Ancak gözlerin görmeye eğitilmeleri ve motive edilmeleri bir şeyi görünür kılmaktan çok daha etkilidir. Gözler, *“Daha ötesi neler oluyor?”* *“Ne yanlış, ne doğru?”* fark edebilmelidir. Görenler, dahası *“Doğru tepki ne olmalıdır?”* sorusunu da yanıtlayabilmelidir. Diğerlerini uyarmaya yönelik bağırarak, telefonla polis ya da özel güvenliği aramak çeşitli ve birbirinden farklı yollardır. Böylece etkili gözetime yönelik görünürlük (visibility) ihtiyaç duyulan çeşitli adımları da içermektedir.

III. Erişim kontrolü fikri oldukça basittir: Suçlular bir alana, binaya ya da bölgeye girmeye cesaret edememeli ya da girememelidir.

IV. Hedef güçlendirme: Bir alana veya binaya fiziksel olarak girmeyi daha zor kılmak ya da bir objeye zarar verme (vandalizm) imkânını daha zorlaştırmaktır. Bu suça karşı geleneksel bir yaklaşımdır. Kullanılan kilit, sürgü, kapı gibi şeyleri suçluların fiziksel olarak aşmasını zorlaştırmak. Buna *“ortaçağ kale yaklaşımı (medieval fortress approach)”* denilmektedir. Bu yaklaşım erişim kontrolü yaklaşımı ilkeleriyle tam olarak uyumludur.

V. İmaj ve/veya koruma: *Bir alan ya da bölgeye daha temiz ve hoş bakılabilir mi? Bu yer daha cazip kılınabilir mi?* Burada işletme ve koruma hayati öneme sahiptir. Bir alanı çöp, grafiti, vandalizm ve hasardan koruma bedava ve maliyetsizdir. Bir yeri bakımsız ve ilgisiz bırakmamalıdır. Böyle hallerde emniyetsizlik hissine bağlı olarak suç faaliyeti tetiklenir. Bu *“kırık cam teorisi”* olarak bilinir.

VI. Faaliyet programı desteği: “Pozitif kullanımın kolaylaştırılması” bu ilkenin diğer bir ifadesidir. Bunun anlamı meşru kullanıcıların yararlandığı alanların sayısını artırmaktır. Karışık kullanıcılar ya da kalabalık kontrolü önemlidir. Karışık kullanıcılar genç/yaşlı ya da kadın/erkek sıklıkla gençlerden oluşan kullanıcılara göre daha rahattır ve daha az zarar verir.

6. GÜVENLİ EV ETİKETİ VE PEYZAJ TEMELLİ UYGULAMALAR

Çevresel Tasarımla Suçun Önlenmesi (CPTED), kabalıklar veya antisosyal davranışlar ile suç korkusu veya emniyetsizlik hissi yanında suçları önlemeye yarayan ve/veya ortaya çıkan maddi ve manevi hasarı en aza indirmeyi amaçlayan belirli bir fiziksel çevre ya da alanı (şehir, kasaba, köy, mahalle, binalar grubu) ilgilendiren, bunun yanında çevre ve alanın parçasını oluşturan tüm insanlardan müteşekkil sosyal çevreyi de kapsayan planları, tasarımları, süreçleri, koruma faaliyetlerini ihtiva eden çok unsurlu bir yaklaşımdır. CPTED, aslında Güvenli Kent Yaklaşımının en önemli uygulamalarından biridir.

6.1. Güvenli Ev Polis Etiketi

CPTED çeşitli uygulamalarla kendini gösterir. İngiltere ve Galler’de “Secured By Design (SBD)” (<http://www.securedbydesign.com/>) çoğu polis kuvvetince bugün geçerli bir plandır. Bu plan başlangıçtan bugüne başarılı olmuştur. Her polis kuvveti “Mimari İrtibat Görevlileri/Architectural Liaison Officers (ALOs)” olarak adlandırılan uzmanlar yetiştirmiştir. Bu uzmanlar Londra’da “Suç Önleme Tasarımı Müşavirleri/Crime Prevention Design Advisors (CPDAs)” olarak adlandırılırlar. Bunların rollerine ilişkin olarak İngiliz İçişleri Bakanlığı tarafından rehber el kitabı yayımlanmıştır (1997). ALO polis memuru adı verilen uzmanlar “Secured By Design (SBD)” Planının uygulanması için zorunludur. SBD aktif bir şekilde ileri güvenlik ölçütlerini benimsenmesini cesaretlendirmeyi amaçlayan bir etiketleme sistemidir. Polis rehberine uygun geliştirmeler onay alabilir ve satışlarda tanıtıma ilişkin bir ödül ve kazanç mahiyetinde resmi logo veya etiketi kullanma hakkını sağlamaktadır. Bu SBD etiketi başarılı, suç önleyici ve suç korkusunu azaltıcı özelliklere sahip konut ve ikamete mahsus taşınmazlara polis tarafından bir ödül olarak verilmektedir. Bu polis sertifikası satışı ve kiralaması söz konusu olan evlere açık bir şekilde pazarlama avantajı sağlamaktadır. SPD, güvenli kent için piyasacı bir yaklaşımdır.

Hollanda ise, “Güvenli Ev Polis Etiketi/Police Label Secured Housing” uygulamasına 1996 yılında ülke çapında başlamıştır. Bu etiket uygulaması, temel olarak evlerden yapılan hırsızlık ve diğer tür hırsızlıklar, araçlara ilişkin suçlar, mala karşı işlenen suçlar (vandallık), ve başkalarını rahatsız etme suçlarının azaltılması amacıyla yöneliktir. Çevresel tasarım, mimari ölçütler ve belirli hedefler yoluyla suç korkusunun azaltılması istenmektedir.

Hem İngiliz, hem de Hollanda etiketleri özel sektör yatırımcısı ve konut sahibi şirketleri bakımından müşterileri destekleyen ve cesaretlendiren bir uygulamadır. Nihayetinde, mimarlar ve kent plancıları emniyet ve güvenlik ölçütlerini talep eden müşterilerin bu taleplerini karşılamak zorundadırlar. Her iki ülke etiket uygulaması, daha açık ve denetlenebilir bir usul çerçevesinde bu talepleri formüle etmeye yardım etmektedir. Polis etiketi, yalnızca müşteriler ile mimar ve kent plancıları arasındaki iletişimin iyileştirilmesi aracıdır. Hollanda etiket uygulaması kent planlaması ve arazi kullanımı üzerine daha çok odaklanmaktadır. Suçluların bakış açısı, bu yaklaşımın bir diğer köşe taşı oluşturmaktadır. Mevcut mahalleler ve yeni mahalleler için iki ayrı rehber (manual) söz konusudur. Bunlardan her biri kırk adet ihtiyacı içermektedir. Bu kırk unsurdan her bir ihtiyaç kalemi kontrol edilmeli, bunun sonunda uygun minimum puan verilerek toplam puan hesaplanmalıdır. Bu hesaplama yöntemiyle polis etiketi kazanılmaktadır. Kentsel planlama ile analogi yapılarak kırk konu rehberde özetlenmiş, büyük düzeylerden küçük düzeylere doğru (makrodan mikroya) düzenleme yapılmıştır. Bu haliyle rehberi “paraşütle atlamaya benzetmek” olanaklıdır. Başlangıçta tüm alanın iyi bir görünümü ortaya konurken ilerleyen süreçte daha fazla ayrıntıya bakılır. Rehberin konuları birkaç seviyeye ayrılır:

- Kentsel planlama ve tasarım: Bölgenin büyüklüğü, yoğunluğu, yüksekliği ve ölçeği, bölgeye bisiklet, araba vb. erişim imkânları.

- Kamusal alanlar: Mahalle yönetimi, bakım ve onarım, vb. de dahil olmak üzere kamu aydınlatması, açık alan otoparklar, özel garajlar, oyun alanları, metro ve yeraltı raylı sistemleri, otobüs durakları, arka yollar (back alleyways).

- Düzenlemeler: Arka bahçeler, arka patikalar vb.

- Binalar: Taşınmazlar, bitişik nizam evler, bekâr odaları, iç alanlar, kapalı meydanlar vb.

- Konutlar: oturma odalarının yönleri, düşük çatılar, ana girişler vb.

Paraşütle atlama sırasında, mimari irtibat görevlisi (ALO) polis memurları Güvenli Ev Etiketleri (SHL) Rehberini mümkün olan en erken zamanda paraşütlerini açılmaya zorlayan otomatik emniyet cihazı olarak kullanabilirler. Her bir seviyeye inerken “uygun: 1 puan”, “uygun değil: 0 puan” işaretlenir. Yere inildiğinde yeterli toplam puanı elde edecek minimum puana ihtiyaç vardır. Rehberde yer alan her bir konu sıkı şekil şartlarına bağlanmıştır.

Etiket, polis tarafından onaylandıktan sonra kullanılabilir. Ya hep, ya hiç kuralı söz konusudur. Etiket, projenin tamamına verilebilir. Projenin belli kısımlarına yönelik olarak etiket verilmesi olanaklı değildir. Bu uygulama bütüncül bir yaklaşımdır. Polis memurları şüphesiz tasarımcı değildir. Onların tasarım planlarını çizmeleri beklenmez. Fakat rehberde özetlenmiş konuları kontrol etmeleri beklenir. Polis memurları bu çerçeveye uygun esneklikte eğitime tabi tutulurlar. Rehberin sert yapısı yanında, polis memurları mimarlar, plancılar ve müteahhitlerle müzakere edebilirler. Onlar hep birlikte rehberde uygun esneklikte bir çözüme varacaklardır.

Hollanda uygulamasında, yeni yapılara ilişkin etiket düzenlemesinden birkaç yıl sonra, eski yapılara yönelik yeni bir rehber kabul edilmiştir. Eski yapılarda farklı çıkar kesimlerinden oluşan oyuncular söz konusuydu. Bu çerçevede, üç ayrı etiket uygulaması söz konusu edildi: Ev sahibi ve kiracı konumunda olanlar bakımından konut etiketleri; kompleks yapılar ve şirket, kiralama yapan grup ve örgütlere yönelik etiketler; çevre veya mahaleye ilişkin olarak kamusal alanlardan sorumlu yerel yönetimler bakımından etiketler. Böylece, mahallede yer alan mevcut evlerin % 60'ı, mevcut komplekslerin de % 60'ı etikete sahip olunca, mahalleye de üçüncü etiket ödül olarak verilmektedir. Hollanda'da hırsızlığa karşı 1999'da ulusal imar kanununda yapılan değişiklikle kilit, kapı ve pencereler konusunda ilave zorlayıcı kurallar getirilmiştir. Yeni yapılan yapılarda hırsızlığı önleyen kapı ve pencere sistemleri zorunlu hale getirilmiştir. Böylece hırsızlık suçlarında her yıl % 1,1 ile % 0,8 arasında azalma yaşanarak süreç sonunda % 26 azalma sağlanmıştır. İngiltere ve Hollanda'da güvenli kent uygulamaları oldukça iyi sonuçlara ulaştı. Hırsızlık ve diğer fırsat suçları olan vandallık, sokak şiddeti gibi suçlarda ciddi düşüşler sağlanmıştır.

6.2. Arazi Kullanımlarında (Peyzaj) Suç Önleme Yaklaşımı

Kapsayıcı planlama seviyesinde yerel planlamanın suç önleme anlamında sekiz kentsel çevre alanıyla ilgisi söz konusudur. Bu yaklaşım, her bir tip kentsel planlama ve bina tasarımında bir dizi uygun ölçüt setine sahiptir.

- İkamet alanları (residential areas),
- Okul veya gençlik hizmetleri için alanlar (schools or youth facilities),
- Ticari, endüstriyel veya ofis alanları (commercial, industrial, or offices),
- Alışveriş ve perakendecilik alanları (shopping or retail),
- Parklar ve kamuya ait bahçeler (parks and public gardens),
- Eğlence merkezleri (leisure centres),
- Kamu ulaşımı ve araç park hizmetleri (public transport and parking facilities),
- Kent ve kasaba meydanları ve kamusal alanlar (city or town centres and public spaces),

Ayrıntılı plan suç faaliyeti riskini önleme amacını taşıyan sözü edilen kentsel çevre tipleri ve uygun ölçütleri karşılayan belirli ihtiyaç ve koşulları ortaya koymalıdır. Ev dışı alanlarda ya da arazi kullanımlarında suçu önlemeye yönelik olarak “estetik bütünleşik uygulamalar” söz konusudur. “Düşünceli tasarım süreci (process of thoughtful design)” -akıllı (smart) değil- yoluyla suç fırsatlarının ortaya çıkması asgariye indirilir ve alanlar vandallık ve diğer suçlar bakımından daha az cazip hale gelirler. Bunun CPTED çerçevesinde nasıl başarılacağı hususunda ana ilkeler söz konusudur. Arazi tasarımında ev dışı alanlarda ana ilkeler şunlardır: Gözetim, erişim kontrolü, birbirinden ayrılmış bölgeler, aydınlatma, tırmanan bitkiler ve çakıl taşı kullanımı.

Gözetim: Bu konuda ana nokta, görünen ve kullanıcılar tarafından görme imkânı bulunan söz konusu alanın daha fazla kontrolüdür. Suçlular genellikle kendilerinin izlenmesini istemezler. Çalılar tarafından engellenen görüşün açık tutulmasının sağlanması önemlidir. Cadde manzaralı güvenli kentsel çevre tasarımında açık görüş korunmalıdır. Hem cadde tarafından içeriye doğru, hem

de binalardan caddeye doğru izleyenlerin görüşünü kesen büyük bitkiler ve başka mâniolar tavsiye edilmez. Mâniolardan arındırılmış ve açık bir görüş, izleme için idealdir. Bahçe duvar ve çitleri kullanılmasına izin verilen yerlerde, ışık ve şeffaf fenster tavsiye edilir. Düzenleme bitkilerinin (çalı gibi kırılan, mazı, lüküstrüm vb.) güvenlik yönünden iyi bir plan ve buna uygun projeler yapılarak kullanılması; ağaç ve çalı gibi unsurların budanıp kırılması istenir. Ağaçlar yerden en fazla 2,5 metre yüksekliğine kadar büyüyen ve kırmaya imkân verenlerden seçilmelidir. Bu, açık bir görüş açısı verecektir. Aynı zamanda suçluların yerden kendilerini yukarıya kaldırmalarını engelleyecek ve ağaçların arasına gizlenmelerine de mani olacaktır. Çalıların yerden 1,2 metreden daha yüksek olmayacak şekilde kırılmaları istenir. Bu, onların arkasına gizlenmeyi önleyecektir. Ağaçlar ve çalılar açık görüş alanı bırakmalıdırlar. Özellikle büyük ölçekli yerleşim alanlarında parklar ve kamusal rekreasyon alanları planlanırken çalıların banklar arasındaki görüntüyü engellemesinden kaçınılmalıdır. Çalıların 1,2 metreden daha az yükseklikte kullanılması çok daha iyidir. Benzer ihtiyaç otopark alanlarında, ağaç ve çalılar planlarken de söz konusudur. Bu, tüm çalıların 1,2 metreden daha az yükseklikte olması anlamına da gelmemelidir. Amaç, kapalı ve gizli yerler oluşmasını engellemektir. Patikalar, yeşillik içerdikleri şekilde tasarlandığında daha estetikdir. Güvenliği korumak için, tasarımda patikalar boyunca yüksekliği 1,2 metreden daha alçak çalılar kullanılması uygun olacaktır. Daha yüksek çalıların ise patikalardan çok daha uzaklarda kullanılması tercih edilmelidir. Tasarımda, aydınlatmanın ise insanların çevrelerini tam olarak görebilmelerini garantileyecek şekilde etkili bir tarzda yapılması önemlidir. Aydınlatılmamış karanlık kestirme yollar ve dar patikalar asla yerleşim alanlarında planlanmamalıdır. Tasarımlarda, sokak lambalarının ışıklarını azaltacak şekilde ağaçlara yakın konumlandırılmaması bir anlayış haline getirilmelidir.

Erişim kontrolü: Bu, mülklere ziyaretçilerin giriş ve çıkışlarını kontrol etmeyi sağlayacak şekilde olmalıdır. Keza, mülklerin çevresindeki giriş ve çıkışlar sınırlandırılmalıdır. Bu, bariyer olarak şeffaf çitler, parmaklık ve kapılar sayesinde temin edilebilir. Bu tasarım erişilmez kaleler oluşturmak da değildir. Bu tasarım yöntemi, belli bir alana şeffaf ve önceden belirlenmiş bir yönde girişi temin etmek içindir. Amaç, giriş ve çıkışlarda diğer yol ihtimallerini sınırlamaktır. Tasarımla girişi kontrol altına tutmak önemlidir. Böylece, binaların ana girişine şeffaf patikalar oluşturmak ve heykel, parmaklık veya diğer dekoratif unsurlar gibi

peyzaj tasarım öğeleri belirginleşecektir. Erişim kontrolünü güvence altına almak için, bina girişleri görünürlüğü teminen cam girişler şeklinde tasarlanmalıdır. Avlu, taşla döşenmiş ve çalılarla özel bir alan olarak tanımlanmaktadır. Ev kapılarının önündeki yerlerde açık giriş alanlar ziyaretçileri giriş yolunda tutmak için dekoratif bitkilerle donatılmalıdır (www.homedit.com/modest-yet-gorgeous-front-yard). Çit olmasına izin verilen alanlardaki çitlerin omuz seviyesinde olması tavsiye edilir. Daha özel arka bahçelerle ve bina önündeki alanlardaki kamusal cadde ve yarı kamusal caddeler arasında açık çitler kullanılmalıdır. Şimdiye kadar kullanıldığı gibi dikenli çalılar yanında, batmayan dikensiz çalıların çitlerle veya yalnız başlarına istenmeyen insanların girişini engellemek için kullanılması da olanaklıdır. Davetsiz misafirleri pencerelerden uzak tutmak amacıyla, çok düşük seviyede büyüyen dekoratif dikenli çalılar pencere altı seviyesinde kullanılması mümkündür. Güvenliği teminen balkonlara, ikinci katlara girişi sağlayan ya da çitlerin üzerinden bina boyunca aşan tasarım unsurlarını kullanmak tercih edilmez. Bunlar arasında tırmanılabilen ağaçlar, banklar ve herhangi bir sert zemin veya mimari özellikler yer almaktadır.

Birbirinden ayrılmış bölgeler (territorial reinforcement): Bu alanlar kamusal, yarı kamusal ve özel alanları tanımlar. İlave yapı süreci, tasarım unsurlarını kullanarak geliştirilebilir. Özel ve kamusal alanlar arasındaki sınır algısı, alansal bir duygu yaratarak potansiyel suçlulara bu alanlardan uzak durmaları ve girmemelerinin ifadesidir. Özel alanları dekoratif bitkilerle (örneğin çalılar ve çiçek tarhları) belirginleştirmek olanaklıdır. Böylece, “bu alan görülebilir, ama izinsiz girilemez” anlamı verilir. Yarı kamusal alanlar çalılarla işaretlenmektedir (<http://blog.ikodu.com/page/30/>). Arazi şartları izin veriyorsa, “su” kamusal ve özel alanları ayırmak için iyi bir başka yoldur. Su kanalları kamusal ve özel alanları açık bir şekilde tanımlar. Keza bu kanallar açık görüşü koruyan emniyet bariyerleridir.

Aydınlatma: Tasarımda yeterli aydınlatma önemlidir. Böylece, olası sorun alanları uygun bir şekilde aydınlatılabilir. Bu alanlar ön giriş alanlarını, patikaları, köşeleri ve merdivenleri kapsamaktadır. Işıklar belirli alanlarda birisi görüldüğünde otomatik olarak açılmalıdır.

Tırmanan bitkiler: Bunların bina duvarlarını veya diğer yüzeyleri kaplayacak şekilde kullanımı grafiti (duvar yazısı/afişleme) ve bu yolla yapılan vandallığın önünde engel teşkil edebilir.

Çakıl taşı kullanımı: Çakıllı yüzeylerle bina çevresinde güvenli bir zemin elde edilebilir. Çakıl taşları, yürünürken açık bir şekilde çatırtılı bir ses çıkarır. Alanın estetiğini sağlamak için farklı varyasyonlarda benzer materyalleri kullanmak daha iyidir. Bu tekrar, bir tarz da oluşturur. Böylece dekoratif çakıl taşları stratejik olarak alanda bir oraya, bir buraya yerleştirilir. Örneğin çiçek tarhları gibi alanlarda, bina çevresinde ince şerit olarak veya girişler boyunca ve pencere altlarında bu uygulamaya yer verilebilir.

7. TÜRKİYE'DE GÜVENLİ KENT YAKLAŞIMI

Bu bölümde, Türkiye'de güvenli kent kavramı ve yaklaşımı analiz edilecektir. Türkiye gibi kentsel planlamanın özellikle mahalli idarelerle ilgili olduğu, güvenlik hizmetinin ise her boyutta ulusal ölçekte ele alındığı ülkelerde baştan önemli bir yumuşak zemin söz konusudur. Burada birbiri ile teselsül içinde olan üç soru gündeme gelebilir. Birincisi, güvenlik kavramı stratejisi var mıdır? İkincisi, güvenlik kavramına uygun planlama için hukuki mekanizmalar tasarlanmış mıdır? Üçüncüsü ise mahalli idarelerin bu güvenlik kavramına uygun olmayan kentsel planlama içinde hareket etmeleri durumunda yapılacaklar ne olmalıdır?

Türkiye'de güvenli kent kavramı yeterince ele alınmamıştır. Mevzuat bu konuda çok yetersizdir. Ayrıca bilimsel literatür de konuya ilgisizdir. Türkiye'de toplum destekli polislik, MOBESE gibi elektronik altyapı, suç haritaları gibi spesifik konulara ilişkin çalışmalar söz konusu edilmiş; ama konu bütüncül bir yaklaşım ya da "Güvenli Kent Yaklaşımı" çerçevesinde ele alınmamıştır.

Türkiye bakımından konunun geleneksel suç faaliyetlerine ilişkin boyutu yanında, aslında kentsel terör boyutu da önemlidir. Dünyanın herhangi bir yerinde kentsel terör her zaman mevcut olabilir. Bu durum küresel terörün bir sonucudur. Ancak son zamanlarda, Türkiye ekseninde bölücü terör unsurlarının kırsal alan dışında yaygın ve birkaç ili içine alan kentsel terör faaliyetlerine giriştikleri de görülmüştür.

Güvenli Kent Yaklaşımı çerçevesinde ortaya konmuş ilkeler "**kentsel yaygın terör**" bakımından birebir uygulanabilir mi? sorusu anlamlı hale gelmiştir. Güvenli kent kavramı yaklaşımlarında, bir site için doğal su kanallarıyla çevrili olması tavsiye edilebilir. Ancak Şırnak ve Cizre örneklerinin hatırlandığı kentsel yaygın terörde bu ilke, standart ve uygulamaların spesifik olarak değerlendirilmesinin

gerektiği belirtilmelidir. Bir zamanlar kaçakçılıkla mücadele için vadi tabanlarında, patikalar ve yolları tutma saikiyle konuşlandırılmış jandarma karakollarının terör olayları sırasında uygun bir pozisyon sağlamadığı, aksine handikap oluşturduğu hatırlanmalıdır. Mahkûm noktada olan karakollar, terör örgütü mensuplarınca taciz edilmiş, saldırılara maruz kalmıştır. Böylece bu karakolların hâkim noktalara taşınması durumuyla karşı karşıya kalmıştır. Kaçakçılık suçuna karşı geliştirilmiş bir yöntem, terör suçuna karşı efektif bir çözüm olamamıştır. Bu durum gibi, suçu önlemeye yönelik kentsel tasarımlar ve Güvenli Kent Yaklaşımı, geleneksel suçlarda başka, terör suçlarında başka çözümler üretebilecek esnekliğe de sahip olmalıdır. Şüphesiz her iki durum için birebir uygulanabilir çözümler de söz konusu olabileceği gibi, geleneksel suçlara çözüm ürettiği halde terör suçlarında işlevsiz kalan, hatta suçlular lehine sonuç doğurabilecek yöntemler de söz konusu olabilir. Bu çerçevede, güvenli kent oluşturma amaçlı kentsel tasarımlar, derinlemesine yapılan analizlere dayanmalıdır.²

Türkiye’de güvenli kent kavramı çerçevesinde kentsel planlama ve kentsel tasarımla ilişkili olabilecek yasal düzenlemeler aşağıda ortaya konmaktadır. İmar kanununda, güvenli kent kavramı içinde değerlendirilebilecek birkaç tali düzenleme dışında bir düzenlemeye rastlamak olanaklı değildir. İmar kanununun inşaat, tamirat ve bahçe tanzimi ile ilgili tedbirler ve mükellefiyetleri düzenleyen 34 üncü maddesi konuya ilişkin en sarıh düzenlemedir. Buna göre;

- İnşaat ve tamiratın devamı ve bahçelerin tanzim ve ağaçlandırılması sırasında yolun ve yaya kaldırımlarının, belediye veya valiliklere ve komşulara ait yerlerin işgal edilmemesi ve buralardaki yeraltı ve yerüstü tesislerinin tahrip olunmaması ve bunlara zarar verilmemesi, taşıt ve yayaların gidiş ve gelişinin zorlaştırılmaması, yapı, yol sınırına üç metre ve daha az mesafede yapıldığı takdirde her türlü tehlikeyi önleyecek şekilde yapı önünün tahta perde veya

²Bu hususta 674 sayılı KHK ile Belediye Kanununda yapılan değişiklik dikkat çekici ve bazı belediyelerin terörize olduğu gerçeğini teyit eden bir düzenlemedir: “Belediye ve bağlı idare imkânlarının terör veya şiddet olaylarına dolaylı ya da doğrudan destek sağlamak amacıyla kullanıldığının valilik tarafından belirlenmesi durumunda, terör ve şiddet olaylarına destek olmak amacıyla kullanılan belediye veya bağlı idare taşınırına mahallin en büyük mülki idare amiri tarafından el konulur. Bu fıkra kapsamında sorumluluğu tespit edilen belediye veya bağlı idare personelinin vali veya kaymakam tarafından görevden uzaklaştırılması halinde göreve iade işlemi ancak uzaklaştırma işlemini yapan makam tarafından yapılır.”

münasip malzeme ile kapatılması ve geceleri aydınlatılması, mecburidir.

- Yapı, yol kenarına yapıldığı takdirde ilgili idarece takdir edilecek zaruri hallerde yaya kaldırımlarının bir kısmının işgaline yayalar için uygun geçiş sağlamak ve yukardaki tedbirler alınmak şartıyla müsaade olunabilir.

- Bu gibi hallerde mülk sahibi veya inşaatı deruhte eden kişi veya kuruluşun sahipleri gelip geçenlere zarar vermeyecek ve tehlikeyi önleyecek tedbirleri alırlar.

- Zemin katlarda, dükkân yapılmasına müsaade edilen yapılarda, yaya kaldırımı ile aynı seviyedeki ön bahçeleri yayaya açık bulundurulacak, yayaların can emniyetini tehlikeye düşürecek duvar ve mâniolar yapılamaz.

- Bu gibi yerlerde ve parsel hudutlarına merdiven yapılması zaruri hallerde rıht yüksekliği 0,15 metreden fazla olamaz.

Bina ön cephe hattı ile yol arası ve tabii zeminin kazılmasını düzenleyen 35 inci maddede de kısmen konuyla ilgilidir. Buna göre ise;

- Binaların zemin seviyesi altında kat kazanmak amacıyla, bina cephe hattından yola kadar olan kısımda, zeminin kazılarak yaya kaldırımının seviyesinin altına düşürülmesine müsaade edilmez.

- Her ne sebeple olursa olsun evvelce ön bahçeleri yaya kaldırım seviyesinden 0.50 metreden daha aşağıda teşekkül etmiş bulunan binalarla bu gibi arsaların sahipleri, gelip geçenlerin emniyetini temin etmek üzere, yol kenarına yönetmelikle belirtilen veya civarın karakterine göre ilgili idarece tespit edilen şekilde bahçe duvarı veya parmaklık yapmaya ve gereken emniyet tedbirlerini almaya mecburdurlar.

İmar kanununun 42 nci maddesi ise, ruhsat alınmaksızın veya ruhsata, ruhsat eki etüt ve projelere veya imar mevzuatına aykırı olarak yapılan yapının sahibine, yapı müteahhidine veya aykırılığı altı iş günü içinde idareye bildirmeyen ilgili fenni mesullere yapının mülkiyet durumuna, bulunduğu alanın özelliğine, durumuna, niteliğine ve sınıfına, yerleşmeye ve çevreye etkisine, can ve mal emniyetini tehdit edip etmediğine ve aykırılığın büyüklüğüne göre idari para cezalarını düzenlemektedir. Bu maddede özellikle yapının yerleşme ve çevreye etkisi ile can ve mal emniyetini tehdit edip etmesine vurgu yapılması konu

hakkında olumlu olmakla birlikte yeterli değildir.

Belediye sınırları ve mücavir alan sınırları içinde veya dışında, imar plânı bulunan alanlarda uygulanan Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliğine göre ilgili idareler, yapı kullanma izni işlemlerinde; uydu antenleri ve diğer haberleşme antenleri ile telefon, televizyon, kablo tv ve internet gibi, sesli ve görüntülü haberleşme ve iletişim sistemlerine dair tesisatı, kullanıcıların aynı hizmeti aynı anda farklı kuruluşlardan sağlanmasına imkân veren çoklu sisteme uygun olarak ve görüntü ve haberleşme kirliliğine yol açmayacak şekilde tesis edilip edilmediğini, ticari binalarda standartlara uygun ve görüntü kirliliğine yol açmayacak şekilde tabela yeri bırakılıp bırakılmadığını, binalarda usulüne uygun atık ayrıştırma bacası yapılıp yapılmadığını, ilgili mevzuatına uygun olarak yenilenebilir enerji kaynaklarından faydalanılıp faydalanılmadığını, sitelerde gri su toplama havuzu, dış güvenlik kamerası tesisatı ve benzeri önlemlerin alınıp alınmadığını denetlemek zorundadır. Bu son derece sınırlı ve nasıl uygulanacağı da belirsiz bir hukuki düzenlemedir. Amacı, belediye ve mücavir alan sınırları içinde ve dışında kalan ve plânı bulunmayan alanlardaki yapılaşmaların fen, sağlık ve çevre şartlarına uygun teşekkülünü sağlamak olan Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği ise güvenli yapılaşma ve planlamaya ilişkin olarak herhangi bir düzenlemeye sahip değildir.

8. GENEL DEĞERLENDİME

Emniyet ve güvenlik günlük hayat kalitesini etkiler. Vatandaşlar güvenli cadde ve parklar, emniyetli toplu ulaşım, emniyetli okullar, bir kentte gece ve gündüz özgürce hareket edebilmeyi arzu ederler. Son on yıllarda olan şeyler çoğu kentin bu nitelikleri kaybettiğini göstermektedir (COST, 2012, s. 4).

Böylece, Güvenli Kent Yaklaşımı, 20. yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıkmıştır. Bilimsel yazında, Jeffery (1971) ile Newman (1972) tarafından öncü çalışmalar yapılmıştır. Güvenli kent yaklaşımı ilk olarak İngiltere, Hollanda ve Kanada'da uygulama bulmuştur.

Kent suçları çerçevesinde çevresel stres faktörleri üstünde durulması gereken bir diğer konudur. Kent suçlarını çevre psikolojisi bakış açısıyla analiz etmek de olanaklı ve hatta gereklidir. Çevre psikolojisi disiplinine göre, insan davranışlarını sosyal çevre kadar fiziksel çevre koşulları da belirler. Bu yaklaşıma göre, insanlar fiziksel çevre kaynaklı uyarılar çerçevesinde tavır ve davranışlarını

şekillendirirler. Örneğin grafitlerle duvarları bezenmiş bir sokak yere çöp atmaya özendirir. Çevresel stres faktörleri çok çeşitli olmakla birlikte başlıca faktörler olarak gürültü, hava kirliliği, kalabalık, düşük konut kalitesi, düşük muhit kalitesi, trafik sıklığı ve görsel kirlilik sayılabilir. Tüm bu stresörlerin suçu teşvik edici sonuçları olabilmektedir. Bu nedenle suçla mücadele için stresörleri ortadan kaldırmak ya da bunların etkilerini minimize etmek yöntem olarak önerilmektedir. Bu durum daha baştan tasarım aşamasında kentlere müdahaleyi gerektirir.

Böylece, güvenli kent kavramı, kent güvenliği kavramından keskin bir şekilde ayrılır. Herşeyden önce güvenli kent kavramı multidisipliner bir kavramdır. Güvenli kent kavramı kentleşme, çevre, psikoloji, kent planlaması vb. birçok alan ve uygulayıcıyla alışveriş halinde bir çalışmayla ortaya konabilir.

Güvenli Kent Yaklaşımı kentsel güvenliği sağlamaya yönelik eski ve yeni birçok yöntemi içinde barındırır. Güvenli Kent Yaklaşımı, kent güvenliği için toplum destekli polis uygulamaları; kent güvenlik yönetim sistemi; kentsel suç ve çöküntü alanlarının bertarafı; kent bilgi sistemleri; güvenli kentler indeksi yaklaşımları ile birlikte kentsel tasarımı da zorunlu kılan bir yaklaşımdır. Sonuç olarak Güvenli Kent Yaklaşımı, kent güvenliğine yönelik diğer yaklaşımlar ile çeşitli kentsel tasarım araçlarını (güvenli ev etiketi, suçları önlemeye yönelik arazi tasarımı vb.) birarada barındıran, kapsayıcı bir yaklaşımdır. Bir başka deyişle, Güvenli Kent Yaklaşımı, kentsel güvenliği sağlamaya yönelik olarak eski ve yöntemler (toplum destekli polis uygulamaları; kent güvenlik yönetim sistemi; kentsel suç ve çöküntü alanlarının bertarafı; kent bilgi sistemleri; güvenli kentler indeksi yaklaşımları) ile kentsel tasarımı birleştiren proaktif, bütüncül, multidisipliner ve kapsamlı bir yaklaşımı ifade eder.

Güvenli Kent Yaklaşımı kapsayıcı ve proaktif bir yaklaşımdır. Daha kentin tasarım aşamasında, başlangıçta ortaya çıkmakta ve işlevler üstlenmektedir. Böylece polise, Kent Güvenliği Yaklaşımının ötesinde roller vermektedir.

Güvenli Kent Yaklaşımı, güvenli bir kente ulaşmak için öncekilerden farklı yeni yöntem ve araçlar kullanmaktadır. Bunların başında kentsel/çevresel tasarım gelmektedir. Bu, mimari ve kent planlaması ile yakın ilişkisini ortaya koymaktadır. Burada önemli bir araç, “güvenli ev etiketi” başta olmak üzere etiketleme sistemidir. Bu yöntem piyasacı bir yaklaşımın tezahürüdür. Bu yönüyle cebri olan

imar planlaması ve konut politikası araçlarından ayrılır.

Güvenli Kent Yaklaşımı, Birleşmiş Milletler Teşkilatı ile AB gibi önemli uluslararası örgütler tarafından kabul görmüştür. AB, bu doğrultuda bir standart ve uygulama kuralları seti de kabul etmiştir. Ancak Türkiye, hukuksal düzenlemeler bakımından Güvenli Kent Kavramının/Yaklaşımının çok uzağındadır. Bunun yanında Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı kentsel terör olayları, Güvenli Kent Yaklaşımı uygulamalarının mevcut ihtiyaçlarla uyumunun kontrol edilmeden uygulanmasını da engellemektedir.

Türkiye, Güvenli Kent Yaklaşımı çerçevesinde uygulamalar yapacaksa, genel kabul görmüş anlayışın ötesinde, terörü de göz önüne alan, geliştirilmiş ve çok yönlü bir anlayışa göre bir yaklaşımı geliştirmelidir.

SONUÇ

Kentleşen bir Türkiye'de kentlerin suça karşı korunması eskisinden daha önemli hale gelmiştir. Bu süreç, "kent güvenliği" gibi dar bir kavramın çerçevelediği bir düzlemde analiz edilemeyeceği gibi, çözümler de üretilemeyecektir. Bu nedenle, "Güvenli Kent Kavramı" çerçevesinde uygulamalara geçilmesi zorunludur. Güvenli Kent Yaklaşımı, kapsayıcı, multidisipliner ve önleyici bir yaklaşımı benimsemektedir. Ancak Türkiye bu kavrama hukuk ve uygulama zemininde oldukça uzaktır. Yasal zemin daha çok kent güvenliği çerçevesinde; önleyici kolluk faaliyetlerinin kentsel alanlarda uygulanmasıyla sınırlıdır. Türkiye, Güvenli Kent Yaklaşımına, terör ve diğer suçlara karşı özgün bir model geliştirerek geçebilir. Aslında konuya bu açıdan bakıldığında; Türkiye, Güvenli Kent Yaklaşımı çerçevesinde öncü olma fırsatına sahip olmaktadır.

KAYNAKLAR

Alpdemir, A. E. ve Çabuk, A. (2005). “Eskişehir Kenti Suç Kaynaklarının Bilgi Sistemleri Destekli Tespiti ve Planlamaya Esas Teşkil Eden Verilerle İlişkilendirilmesi”, Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, Mühendislik Ölçmeleri STB Komisyonu 2. *Mühendislik Ölçmeleri Sempozyumu*, 23-25 Kasım 2005, İTÜ-İstanbul.

Ayhan, İ. ve Çubukçu, K. M.(2007). “Suç ve Kent İlişisine Ampirik Bakış: Literatür Taraması”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl/Volume: 3, Sayı/Issue: 5, 30-55.

Bonnes, M. Scopelliti, M. Fornara, F. ve Carrus, G. (2015). “Şehirselleme Çevre Kalitesi”, Steg Linda-Van Den Berg Agnes E.-De Groot Judith I. M., *Çevre Psikolojisi* (orj. Adı: Environmental Psychology), 2015, pp.1-360), 97-106.)

Buendia, H. G. (1989). *Urban Crime: Global Trends and Policies*, United National University, New York.

Ceylan, Y. (2012). Zorunlu Göç ve Suç İlişkisi (Muş İli Örneği), *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı: 32 Eylül – Ekim 2012 Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, ss.12-15.

Chakraborty, A. (2010). “Scenario Planning for Effective Regional Governance: Promises and Limitations”, *State and Local Government Review*, 42(2) 156-167, 2010.

Chalom, M. Léonard, L. Vanderschueren, F. ve Vézina, C. (2001). *Urban Safety and the Role of the Police*, BM, Safer Cities Programme, UNCHS (Habitat).

COST (European Cooperation in Science and Technology), (2012). “Memorandum of Understanding”, Brussels, 4 July 2012 COST 4150/12, 4 Technical Annex, pp.1-21.

http://w3.cost.eu/fileadmin/domain_files/TUD/Action_TU1203/mou/TU1203-e.pdf

Çapar, S. (2011). Birleşik Krallıkta CCTV, Türkiye’de MOBESE Caddelerde Güvenlik Nöbetindeki Kameralar, Ankara, ss.1-114.

Derdiman, R. C. (2011). “Kentleşmenin Suça Etkisi ve Kentlilerin Suçla Mücadelesinin Sosyal ve Hukuki Boyutları”, *Çağdas Yerel Yönetimler*, Cilt 19 Sayı 3 Temmuz, s.49-73.

Department for Communities and Local Governments, (2015). *Plain English Guide to The Planning System*, January 2015 Department for Communities and Local Government, pp.1-20.

EGM (Emniyet Genel Müdürlüğü) 2014 Yılı Faaliyet Raporu, Ankara, (2015).

<https://www.egm.gov.tr/SiteAssets/Sayfalar/StratejiGelistirmeFaaliyetleri/EGM%20FAALİYET%20RAPORU%202015.pdf>

Erdoğan, N. (1991). Sosyolojik Açıdan Kent İşsizliği ve Anomi, Ege Üniversitesi Yayını, İzmir.

Fırat, A. S. (2008). Yoksulluk, Kentlerde Suç Artışı ve Kent Merkezlerinde Özel Güvenlik Hizmetleri Verilmesi, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10/3 (2008), 201-228.

Gifford, R. ve Mccunn, L. J. (2015). "Sağlığı ve Sağlıklı Davranışı Artran Bina Tasarımı Yaklaşımları ile Yapılı Çevrelerin Değerlendirilmesi", Steg Linda-Van Den Berg Agnes E.-De Groot Judith I. M., Çevre Psikolojisi (orj. Adı: Enviromental Psychology), 2015, pp.1-360), 91-94.)

Gökulu, G. (2010). "Kent Güvenliği Kentleşme ve Suç İlişkisi", *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 24, Sayı: 1, 2010, ss.209-226.

Jeffery, C. R. (1971). Crime Prevention Through Environmental Design Revised Edition, Revised edition (July 1, 1977), pp.1-351.

Karakaş, E. Karadoğan, S. ve Arslan, H. (2004). "Suç Haritaları ve Bilgisayar Teknolojisi", *Pamukkale Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, Yıl: 2004 Cilt: 10 Sayı: Özel Sayı, ss.37-42.

Karasu M. A. (2012). "Kent ve Suç Üzerine Kavramsal Bir Çerçeve", *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 13, Sayı 2, 2012.

Lee Sugie ve Leigh Nancey Green, (2005). "The Role of Inner Ring Suburbs in Metropolitan Smart Growth Strategies", *Journal of Planning Literature*, 2005 19: 330.

Lewis, D. (1996). "Crime and Community: Continuities, Contradictions and Complexities", *Cityscape: A Journal of Policy Development and Research*, V. 2, N. 2, s. 95-120.

Salet, W. ve Thornley, A. (2007). "Institutional Influences on the Integration of Multilevel Governance and Spatial Policy in European City-Regions", *Journal of Planning Education and Research*, 2007 27: 188.

The Economist Dergisi, (2016). The Safe Cities Index 2015, Assessing urban security in the digital age, A report by The Economist Intelligence Unit, ss.1-41.

<http://safecities.economist.com/whitepapers/safe-cities-index-white-paper/>, erişim tarihi:6/5/2016.

United Nations Human Settlements Programme, (2007). Global Report on Human Settlements 2007 Enhancing Urban Safety and Security, First published by Earthscan in the UK and US in 2007, pp.1-448.

Ünsal, T. (2015), “Kentleşme ve Suç İlişkisi: Çocuk Suçlular”, *TAAD*, Yıl:6, Sayı: 23 (Ekim 2015), ss.255-271.

Mevzuat Kaynakları

3/7/2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu.

CEN/TR 14383-2) 2007.

3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanunu.

15/8/2016 tarihli ve 674 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname.

Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği (Resmi Gazete Tarihi: 02.11.1985 Resmi Gazete Sayısı: 18916 mükerrer).

Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği (Resmi Gazete Tarihi: 02.11.1985 Resmi Gazete Sayısı: 18916).

İnternet Kaynakları

<http://blog.ikodu.com/page/30/> (erişim tarihi: 1 Ekim 2016)

www.hetccv.nl (erişim tarihi: 1 Ekim 2016)

<http://www.homedit.com/modest-yet-gorgeous-front-yard>, (erişim tarihi: 21 Eylül 2016)

<http://www.securedbydesign.com/>, (erişim tarihi: 1 Ekim 2016)

<https://standards.cen.eu/dyn/www/f?p=CENWEB:5>, (erişim tarihi: 1 Ekim 2016)

<http://unhabitat.org/urban-initiatives/initiatives-programmes/safer-cities/>, (erişim tarihi: 1 Ekim 2016)

